

ชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

STRONG COMMUNITY BASED ON BUDDHIST INTEGRATION: CASE STUDY OF SACCA SASOMSUB GROUPS IN EAST OF THAILAND

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรรณา)* พระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนาวดี)**

Phramaha Somboon Vutthikaro (Phanna)* Phramaha Adidej Sativaro
(Sukwattanawadee)**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนในภาคตะวันออกก่อนการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ 2) เพื่อศึกษาแนวคิด กระบวนการปัจจัย และเงื่อนไขในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออก และ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเชิงพุทธบูรณาการผ่านกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า 1) ในอดีตวิถีชีวิตของชุมชนในภาคตะวันออกเป็นชุมชนเกษตรกรรม ชาวบ้านอยู่อาศัยกันเป็นครอบครัวใหญ่ในพื้นที่ร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน ภายหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ ชาวบ้านเริ่มแตกแยกเป็นครอบครัวย่อย ไม่มีโอกาสได้รวมกลุ่มกันช่วยเหลืองานของชุมชนมากนัก กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้ก่อตั้งขึ้น เพื่อช่วยเหลือปัญหาความยากจนของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมีความผูกพันกับชุมชนมากยิ่งขึ้น 2) แนวคิดและกระบวนการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดตราด จันทบุรี และสระแก้ว เป็นแนวคิดที่เกิดจากการใช้ตัวเงินที่เป็นรูปธรรม และหลักธรรมที่เป็นนามธรรมมาผสมผสานกันอย่างลงตัว ส่งผลให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง และมีเม็ดเงินหมุนเวียนในชุมชนมากยิ่งขึ้น 3) ชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการเกิดขึ้นจากแนวคิดการใช้หลักธรรมนำหน้าตัวเงิน ชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตามองค์ความรู้ที่ได้ “SMART Model” ดังนี้ S = Self-reliance คือ การพึ่งพาตนเอง เป็นการนำหลักธรรมสำหรับสงเคราะห์ให้ชุมชนเข้มแข็ง, M = Money คือ เงิน เป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้, A = Altruism คือ การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง, R = Responsibility คือ ความรับผิดชอบ เป็นหัวใจสำคัญในการเชื่อมต่อความสำเร็จให้เกิดขึ้น, T = Truth & Tolerance คือ ความซื่อสัตย์อดทน เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

คำสำคัญ : ชุมชนเข้มแข็ง, สัจจะสะสมทรัพย์, การพึ่งพาตนเอง และพุทธบูรณาการ

* Dean, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Lecturer, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This research had three objectives as follows: 1) to study the social context and the way of life of the communities in the eastern of Thailand before the setting the Sacca Sasomsup Groups 2) to study the concepts, the processes, the factors and the conditions to build up the strong communities of the Sacca Sasomsup groups and 3) to analyze the structure of the strong communities towards the Buddhist integration through the activities of Sacca Sasomsup groups. This study was a qualitative research. The results of the research found that (1) in the past the social context and the way of life in the eastern of Thailand were the agricultural communities. All the farmers lived together as a big family; moreover, they contributed their resources to the community activities. However, after setting the industrial plants in their area, they have started to live as a single family ; therefore, they missed the chance to gathering and contribute activities each others. Sacca Sasomsup groups were set up to reduce poverty of the farmers; consequently, the farmers engaged with the community. (2) The concepts and the processes to build the strong communities of Sacca Sasomsup groups at Trat Province, Chantaburi Province and Sakeaw Province are the best combination between the concrete of money spending and the abstract of Dhamma ; therefore, the communities established the self- sufficiency including the better revolving money. (3) The strong communities towards the Buddhist integration cause by the strengthen the Dhamma before money spending as the SMART model which integrated the 5 knowledge elements : (1) Self-reliance, the own power according to Dhamma to strengthen the strong communities, (2) Money, the key success factor to achieve self- sufficiency, (3) the Altruism, the attitude of mutual benefit, (4) Responsibility, the best practice for successful, (5) Truth & Tolerance Factors, cultivating good moral trait to every concerned person.

Key words : The strong community, Sacca Sasomsup, Self-reliance, Buddhist integration

1. บทนำ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นหัวใจสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินี้ ได้รับพระราชทานมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงต้องการเตือนสติให้ทุกคนได้ตระหนักถึงการพัฒนาแนวทางสายกลางอย่างมีดุลยภาพและมีการพัฒนาอย่างมีขั้นตอนมั่นคง ไม่ก้าวกระโดด มีความพอดี พอประมาณ มีความพอเพียงกับตนเอง เมื่อพิจารณาถึง

หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริแล้วพบว่า มีลักษณะสำคัญที่สอดคล้องกับการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้

การพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้น มิใช่จะคำนึงถึงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องมีการพิจารณาถึงองค์ประกอบข้างเคียงด้วย เช่น ต้องมองสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ของผู้คนพร้อมกับการพัฒนาด้วย การพัฒนาต้องมองรอบด้าน เรียกว่า บูรณาการ และพึ่งตนเอง ทั้งเงินออม สติปัญญา และการตลาด โดยอาศัยปัจจัยในการพัฒนา คือ คน และ เป้าหมาย ก็คือ อยู่ดี กินดี มีสุข ต้องเน้นที่คน เป็นการใช้ศักยภาพของคน (Narong Chokwattana, 2542 : 16-17) หรือเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนรวมถึงกิจกรรมทางสังคม และการเมือง (United Nations Development Program (UNDP), 1994 : 229) ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตน ด้วยจิตสำนึกที่ดีงามอย่างแท้จริง

ในประเทศไทย ได้มีการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยการพึ่งพาตนเองอยู่หลายกลุ่ม หนึ่งในกลุ่มเหล่านั้น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ถือได้ว่าเป็นองค์กรชุมชนประเภทหนึ่งที่คนในชุมชนเข้ามาร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสะสมทุนร่วมกันโดยอาศัยหลักการของสหกรณ์เป็นสำคัญ และแนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนมีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง (Aree CheuaMeuangPan, 2542 : 82) โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือในการชักจูงผู้คนในชุมชนมาร่วมกันพัฒนาชุมชนเอง ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มได้ตกลงหรือให้สัจจะต่อกันว่าจะออมเงินอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกเดือน โดยนำเงินนั้นมาฝากไว้กับกลุ่ม ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นสร้างนิสัยในการออมและนำเงินที่ออมไว้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยการให้สมาชิกนำไปใช้เพื่อพัฒนาอาชีพ และแก้ปัญหาความเดือดร้อนทางการเงินของครอบครัวได้เป็นอย่างดี นับได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาใน 2 มิติควบคู่กันไป กล่าวคือ การออมทรัพย์ร่วมกันเป็นการแก้ปัญหาเรื่องปากท้องของชาวบ้าน และการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ในกระบวนการกลุ่ม เป็นการแก้ปัญหาเรื่องการที่คนขาดศีลธรรมและคุณธรรมด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงบริบททางสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนในภาคตะวันออกของประเทศไทย เช่น จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดสระแก้ว ทั้งในสมัยก่อนการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และสมัยปัจจุบันที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดำเนินไปด้วยดี เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและรอยต่อระหว่างหลักธรรมที่เข้าไปเชื่อมระหว่างวัตถุและจิตใจ จนก่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจและการเติบโตทางปัญญาด้วยหลักธรรมควบคู่กันไป พร้อมกันนี้ยังวิเคราะห์ไปถึงรูปแบบและหลักการในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงพุทธบูรณาการผ่านกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อเป็นการถอดรูปแบบนวัตกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และสร้างองค์ความรู้ใหม่ในกระบวนการพัฒนาชุมชนตามหลักธรรมะ ทำให้สังคมมีศีลธรรมและปัญญาอันเป็นเครื่องชี้วัดการดำรงอยู่แห่งชีวิตโดยชอบ ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนในภาคตะวันออก ก่อนการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

2.2 เพื่อศึกษาแนวคิด กระบวนการ ปัจจัย และเงื่อนไขในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออก

2.3 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงพุทธบูรณาการผ่านกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออก

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบและกระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงพุทธบูรณาการผ่านกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงชุมชนกับกระบวนการซึ่งเป็นตัวเหตุ และความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุ (เงินออม) กับจิตใจ (พุทธธรรม) ซึ่งเป็นตัวผล ผ่านกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของวิถีพุทธของชุมชนชนบทภายใต้กระแสบริโภคนิยมและการพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาของชุมชนต่อไป

3.2 ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ ทำการศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีความโดดเด่น เป็นที่ยอมรับ และมีผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างดีในภาคตะวันออก 3 พื้นที่ ได้แก่

- 1) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แห่งวัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด
- 2) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แห่งวัดโพธิ์ทอง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
- 3) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แห่งวัดคลองคันฉอ อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร และทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กลุ่มประชากร 2 กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุผู้เป็นประธานจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และคฤหัสถ์ผู้เป็นประธานและคณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดสระแก้ว จำนวน 18 รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพไปทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

5. ผลการวิจัย

5.1 สรุปบริบททางสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียง ก่อนการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สรุปจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ดังนี้

สภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนก่อนการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นชุมชนเกษตรกรรม ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาและทำไร่ มีฐานะยากจน จำเป็นต้องกู้หนี้ยืมสินมาจากแหล่งกู้เงินต่างๆ เช่น ธนาคาร สหกรณ์ รวมไปถึงกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ นับเป็นปัญหาที่ชาวบ้านต้องประสบกับความยากลำบากมาอย่างยาวนาน วิธีการแก้ปัญหาเกิดจากการที่พระสงฆ์เห็นความลำบากของชาวบ้าน จึงมีแนวคิดส่งเสริมให้ชาวบ้านออมทรัพย์กันเป็นหมู่คณะ และตั้งคณะกรรมการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นมาบริหารจัดการเงินออมทรัพย์ของชาวบ้าน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

5.2 สรุปแนวคิด กระบวนการ ปัจจัย และเงื่อนไขในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สรุปจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ดังนี้

ในการขับเคลื่อนกระบวนการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยคนที่มีหลักธรรม หากสามารถสร้างคนให้มีหลักธรรมหรือนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันก็จะสร้างชุมชนเข้มแข็งได้ เช่น ส่งเสริมให้คนมีสัจจะในการออมทรัพย์ มีความอดทนในการใช้หนี้เงินกู้ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนด้วยสังคหวัตถุธรรม มีความเสียสละและมีความรับผิดชอบเกิดขึ้นภายในหมู่คณะ สร้างชุมชนเข้มแข็งขึ้นมาด้วยแนวคิดการใช้หลักธรรมนำหน้าตัวเงิน

5.3 สรุปการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงพุทธบูรณาการผ่านกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออกเฉียง สรุปจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ คนต้องพึ่งพาตัวเองได้ และเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน บางคนสามารถนำเงินออมและเงินกู้จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไปลงทุนประกอบอาชีพสร้างรายได้หาเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้มีความสุขได้ บางคนนำเงินกู้จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไปไถ่ถอนที่ดินที่กำลังจะถูกธนาคารยึด บางคนได้รับสวัสดิการจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในหลากหลายกรณี เช่น การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย ที่เป็นเช่นนี้เพราะได้ผสมผสานหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งไว้หลายประการ ได้แก่ ขรവാสนธรรม 4 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และศีลธรรมจริยธรรม

6. อภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการผ่านกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออกเฉียง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดสระแก้ว ทั้ง 3 จังหวัดนี้มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มที่เหมือนกันและแตกต่างกันไปบ้าง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ส่วนที่เหมือนกันของชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการในภาคตะวันออก

ชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการนี้ยึดถือ “สัจจะ” เป็นสำคัญ จึงตั้งชื่อกลุ่มว่า “สัจจะสะสมทรัพย์” เป็นกลุ่มที่มีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการริเริ่มกิจกรรมการออมทรัพย์และนำเงินออมเหล่านี้มาใช้หมุนเวียนพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ตามแนวพระราชดำริว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทุกแห่งจะต้องจัดกิจกรรมขึ้นภายในวัด เพราะวัดเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งพวกชาวบ้านมีความยำเกรงและศรัทธา ทำให้สามารถดำเนินกิจการด้วยการใช้ตัวเงินที่รูปธรรม และหลักธรรมที่เป็นนามธรรมมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panus Pradolchob, et al (2549) ได้วิจัยเรื่อง “โครงการการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดตราด” พบว่า สาเหตุที่ชาวบ้านสมัครเป็นสมาชิกและทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้ เพราะรู้ว่า พระสงฆ์คือศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธาของชาวบ้าน โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติที่ดี จะเป็นที่เคารพนับถือของคนในท้องถิ่น จึงควรใช้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับธุรการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ถือเป็นการนำเอาสิ่งที่ทรงคุณค่าคู่กับสังคมที่ติงามมาแต่โบราณมาปรับให้สอดคล้องกับสังคมใหม่แบบผสมผสานโดยยึดแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทาง

ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะในปัจจุบันแต่ละกลุ่มมีเงินหมุนเวียนในกลุ่มเป็นหลักหลายสิบล้าน สมาชิกสามารถนำเงินเหล่านี้มาหมุนเวียนสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น สามารถนำมาลงทุนประกอบอาชีพภายในชุมชนได้ ไม่ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ชุมชน สร้างสำนึกรักบ้านเกิดให้กับชาวบ้านได้ด้วย สามารถนำเงินมาถ่อถอนที่ดินที่ฝากหรือค้าไว้กับธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ ได้ ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและกำลังใจในการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Theerangkoon Warabamrungskul (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด” พบว่า จุดเริ่มต้นของการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เกิดจากพระสงฆ์ได้ตระหนักถึงปัญหาความยากจนของชาวบ้าน ความไม่เข้มแข็งและเสื่อมถอยลงทุกวันของชุมชน โดยได้ปลุกจิตสำนึกให้ชาวบ้านทั่วไปรวมตัวกันตามกระบวนการจัดการความรู้แบบไม่รู้จบที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของท่านเอง และสื่อสารไปยังกลุ่มต่างๆ โดยเน้นไปที่การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การวิเคราะห์และสกัดความรู้ การถ่ายโอนเผยแพร่ความรู้ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้านได้อย่างลงตัว

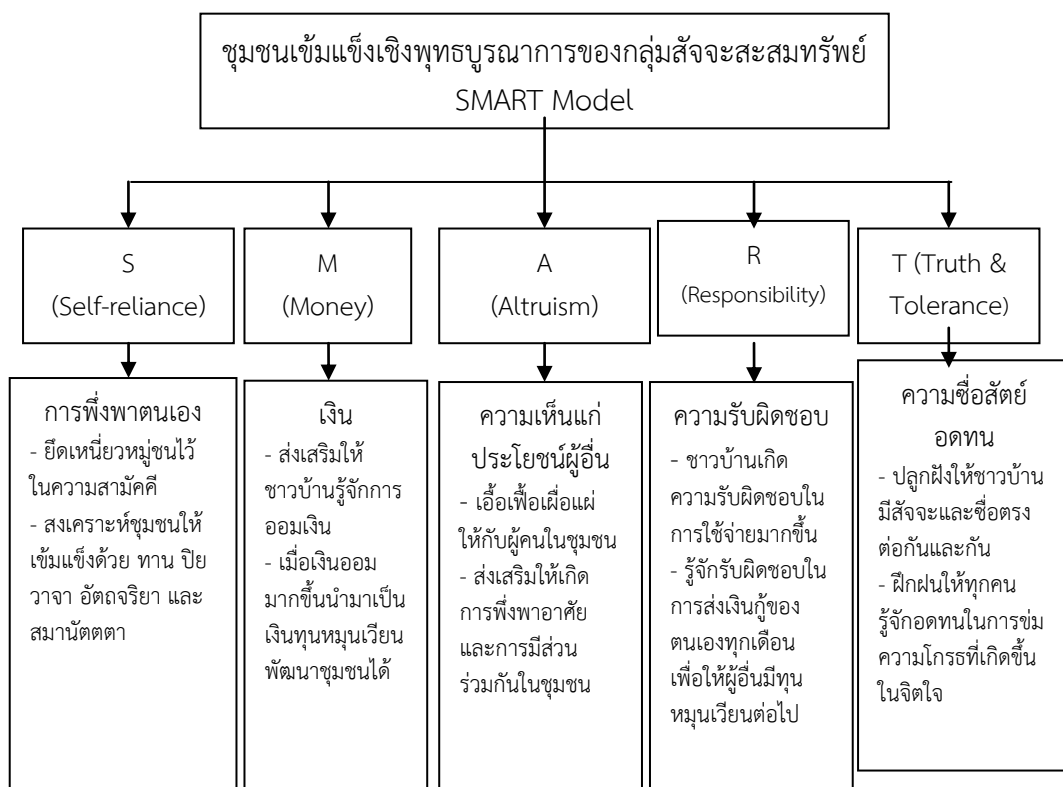
2) ส่วนที่แตกต่างกันของชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการในภาคตะวันออก

ส่วนที่แตกต่างกันของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละจังหวัดอยู่ที่ “การบริหารจัดการ” จังหวัดตราดใช้วิธีการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจภายใต้การนำของพระสุบิน ปณีโต โดยลำพัง ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกโดยส่วนใหญ่จะยอมรับฟังคำสั่งของท่านเพียงผู้เดียว คำพูดของท่านจึงถือเป็นคำสั่งเด็ดขาดที่คณะกรรมการและสมาชิกจะยอมรับฟังโดยไม่มีเงื่อนไข ส่วนจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดสระแก้วจะใช้วิธีการบริหารจัดการแบบเครือข่าย คือ ให้แต่ละกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงร่วมกันแก้ไขปัญหาในเขตของเครือข่ายนั้น เน้นการรวมตัวของกลุ่มในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อก่อ

ตัวเป็นเขตของเครือข่าย วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย เพื่อสามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่มได้ โดยใช้เครือข่ายเป็นเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับรู้ปัญหาของแต่ละกลุ่มเพื่อสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้กับแต่ละกลุ่มได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lakkhana Termsirikulchai (2005) ได้วิจัยเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการเคลื่อนไหว : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดตราด” พบว่า ทุนทางสังคมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นปรากฏการณ์ชีวิตของผู้คนที่อยู่ร่วมกันมาเนิ่นนานของสถาบันครอบครัว ชุมชน และศาสนา เครือข่ายทางสังคมโดยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้เพิ่มความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เกิดเป็นเครือข่ายภายในหมู่บ้าน ในขณะเดียวกันก็มีการขยายเครือข่ายสู่ระดับตำบล ระดับจังหวัด และระดับประเทศเป็นเครือข่ายข้ามกลุ่ม โดยอาศัยกฎ กติกา และอำนาจอย่างเข้มมากำกับอยู่ 2 ส่วน คือ อำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านการทำพิธีสาบานตน กับอำนาจที่เกิดจากกฎเกณฑ์ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ซึ่งมีหลักพุทธธรรมกำกับ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพบว่า ชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สามารถสร้างรูปแบบตามองค์ความรู้ที่ได้ “SMART Model” ดังนี้

รูปแบบชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

S = Self-reliance คือ การพึ่งพาตนเอง เป็นการใชัหลักธรรมสำหรับสงเคราะห์ให้ชุมชนเข้มแข็ง กล่าวคือ ใช้สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา หลักธรรมทั้ง 4 ข้อนี้สนับสนุนให้เกิดการพึ่งพาตนเองของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์ผู้ก่อตั้งกลุ่มฯ ประธานและกรรมการกลุ่มฯ และสมาชิกกลุ่มฯ ดังนี้

- พระสงฆ์ผู้ก่อตั้งกลุ่มฯ ใช้สังคหวัตถุครบทั้ง 4 ข้อ กล่าวคือ เป็นผู้เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการให้แก่วัตถุประสงค์ทางด้านออมทรัพย์ (ทาน), เป็นผู้แนะนำสั่งสอนชาวบ้านให้สมัครสมานสามัคคีผูกพันกันด้วยการออมทรัพย์เพื่อชุมชนของตนเอง (ปิยวาจา), เป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อหวังผลให้ชาวบ้านรู้จักการพึ่งพาตนเอง (อตถจริยา) และเป็นผู้ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อยุให้คำแนะนำแก่กลุ่มต่างๆ อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เพราะเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มากเป็นสำคัญ (สมานัตตตา)

- ประธานและกรรมการกลุ่มฯ ใช้สังคหวัตถุครบทั้ง 4 ข้อ กล่าวคือ เป็นผู้ออมทรัพย์และดูแลผลประโยชน์จากการออมให้กับชุมชน (ทาน), เป็นผู้พูดจาสมานสามัคคีแก่เพื่อนสมาชิกและมีจิตใจเยือกเย็นในการอธิบายสิ่งที่ยากให้สมาชิกเข้าใจได้ (ปิยวาจา), เป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อช่วยเหลือให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้นโดยเน้นไปที่การพึ่งพาตนเอง (อตถจริยา) และเป็นผู้ประพฤติตนสม่ำเสมอแก่เพื่อนสมาชิก โดยมีการนัดพบกลุ่มกันทุกเดือนเพื่อร่วมกิจกรรมการออมทรัพย์ (สมานัตตตา)

- สมาชิกกลุ่มฯ ใช้สังคหวัตถุครบทั้ง 4 ข้อ กล่าวคือ เป็นผู้ออมทรัพย์เพื่อบ่มขวัญให้ชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียนมากยิ่งขึ้น (ทาน), เป็นผู้พูดจารักษาใจทั้งต่อเพื่อนสมาชิกและคณะกรรมการ (ปิยวาจา), เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้มีการบำเพ็ญประโยชน์เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ (อตถจริยา) และเป็นผู้ประพฤติตนสม่ำเสมอด้วยการมาร่วมกันออมทรัพย์ทุกเดือนตามรูปแบบกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (สมานัตตตา)

M = Money คือ เงิน เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นรูปธรรมในการดำรงเลี้ยงชีวิต ส่งผลให้มีเม็ดเงินหมุนเวียนมากเพียงพอที่จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง และสร้างเข้มแข็งให้ชุมชนได้เป็นอย่างดี

- พระสงฆ์ผู้ก่อตั้งกลุ่มฯ ไม่ได้เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเงินโดยตรง แต่เป็นผู้ริเริ่มสนับสนุนความคิดให้ชาวบ้านเป็นผู้เห็นคุณค่าของเงินด้วยการออมทรัพย์ ถือเป็นผู้เกี่ยวข้องกับเงินทางอ้อม โดยเริ่มให้ชาวบ้านออมทรัพย์ทุกเดือน เดือนละ 10-100 บาท ส่งผลให้ชาวบ้านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น และเงินออมเหล่านั้นยังเป็นทุนหมุนเวียนให้กับผู้คนในชุมชนได้นำไปหมุนเวียนประกอบอาชีพได้ต่อไปในอนาคตด้วย

- ประธานและกรรมการกลุ่มฯ เป็นผู้ดูแลและรักษาผลประโยชน์ให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเงินมากที่สุด ต้องรู้จักการบริหารจัดการทรัพย์สินเป็นอย่างดีสามารถนำเม็ดเงินที่หมุนเวียนอยู่ในกลุ่มฯ ไปใช้ในชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

- สมาชิกกลุ่มฯ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเงินในฐานะเป็นผู้ออมทรัพย์ เม็ดเงินส่วนใหญ่ที่หมุนเวียนอยู่ในกลุ่มฯ มาจากสมาชิกทั้งหมด ดังนั้น หากกลุ่มใดมีสมาชิกมาก กลุ่มนั้นย่อมมีเม็ดเงินหมุนเวียนในกลุ่มมากตามไปด้วย สมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่มฯ ด้วยเหตุปัจจัยเบื้องต้น 2 ประการ คือ ต้องการออมเงิน และต้องการกู้เงิน แต่ท้ายที่สุดสิ่งที่ชาวบ้านได้ประโยชน์มากที่สุด คือสวัสดิการที่เกิดจากการออมทรัพย์

A = Altruism คือ การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งได้ เป็นปัจจัยภายในที่เกิดขึ้นจากการเสียสละของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด

- พระสงฆ์ผู้ก่อตั้งกลุ่มฯ เป็นผู้เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นเป็นสำคัญ จึงริเริ่มคิดค้นกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นมา โดยมุ่งหวังให้ชาวบ้านมีความผูกพันสามัคคีและมีน้ำใจให้แก่กันในชุมชนก่อน เมื่อชุมชนเข้มแข็งมากขึ้นย่อมเป็นที่พึงให้กับสังคมได้ด้วย

- ประธานและกรรมการกลุ่มฯ เป็นผู้ดำเนินงานและบริหารกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ด้วยความเสียสละเป็นอย่างยิ่ง เป็นผู้คอยประสานงานระหว่างพระสงฆ์ผู้ก่อตั้งกลุ่มฯ กับสมาชิกกลุ่มฯ เข้าไว้ด้วยกัน เป็นผู้คอยรักษาผลประโยชน์ให้กับชุมชนอย่างเต็มกำลังความสามารถ

- สมาชิกกลุ่มฯ เป็นผู้เสียสละเงินออมซึ่งเป็นทรัพย์ส่วนตัว เพื่อมาสะสมเป็นเงินทุนกองกลางแล้วให้คณะกรรมการกลุ่มฯ บริหารจัดการเงินส่วนนั้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนและสังคม

R = Responsibility คือ ความรับผิดชอบ เป็นหัวใจสำคัญในการเชื่อมต่อความสำเร็จให้เกิดขึ้นในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มต้องมีความรับผิดชอบด้วยกันทั้งสิ้น

- พระสงฆ์ผู้ก่อตั้งกลุ่มฯ เป็นผู้ริเริ่มให้แนวคิดเรื่องการออมทรัพย์อย่างเป็นระบบ เป็นผู้รับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเอง คือ มอบขวัญและกำลังใจ พร้อมทั้งให้แง่คิดมุมมองในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม และเป็นผู้รับผิดชอบต่อผู้อื่น คือ คณะกรรมการและสมาชิกของทุกกลุ่มด้วย

- ประธานและกรรมการกลุ่มฯ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายมาจากชุมชน จึงแสดงออกถึงการรับผิดชอบต่อผู้บริหารจัดการเงินทุนของกลุ่มให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและสังคม

- สมาชิกกลุ่มฯ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในการมาออมทรัพย์และส่งเงินกู้ตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ทุกเดือน เพื่อให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนต่อไปในชุมชน และเป็นตัวอย่างที่ดีให้สมาชิกท่านอื่นได้เห็นเป็นแนวทาง

T = Truth & Tolerance คือ ความซื่อสัตย์อดทน เป็นหลักธรรมที่สำคัญในฆราวาสธรรม ความซื่อสัตย์หรือสัจจะนี้เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ส่วนความอดทนหรือขันติก็เป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดการมุ่งมั่นตั้งใจทำหน้าที่ของตนด้วยความขยันหมั่นเพียร บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งหมดล้วนต้องมีความซื่อสัตย์อดทนเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น

- พระสงฆ์ผู้ก่อตั้งกลุ่มฯ เป็นผู้ซื่อสัตย์และจริงใจในการช่วยเหลือชาวบ้านโดยไม่ได้หวังผลตอบแทน เป็นผู้อดทนต่อความยากลำบากในการก่อตั้งกลุ่มในช่วงแรกๆ เพราะเกิดการต่อต้านจากกลุ่มคนผู้เสียประโยชน์เป็นจำนวนมาก

- ประธานและกรรมการกลุ่มฯ ต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์จริงใจต่อสมาชิกเป็นอย่างมาก เพราะทำหน้าที่บริหารจัดการเงินทุนของสมาชิกด้วยความโปร่งใส เห็นเงินก้อนโตของสมาชิกแล้วไม่รู้สึกลอยๆ ได้เป็นของตนเอง ไม่คดโกงต่อเพื่อนสมาชิกโดยทำหน้าที่ประหนึ่งว่า เงินทั้งหมดไม่ใช่ของตน ตัวเองมีหน้าที่บริหารจัดการเงินของสมาชิกให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่านั้น เป็นผู้อดทนต่อความยากลำบากในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องอดทนต่อถ้อยคำและความคิดเห็นขัดแย้งของสมาชิกด้วย

- สมาชิกกลุ่มฯ ต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์จริงใจต่อตนเองด้วยการมาอมทรัพย์โดยสม่ำเสมอ ไม่ขาดส่งเงินออมและเงินกู้ เพื่อรักษาสีทธิทางด้านสวัสดิการที่ตนควรได้รับ เป็นผู้อดทนต่อความยากลำบากในการควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเอง และอดทนในการออมและส่งเงินกู้ในระยะเวลาที่ยาวนาน บ่งบอกถึงการบริหารจัดการทรัพย์สินที่ดีและมีวินัยของสมาชิกด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐควรกำหนดให้มีการนำแนวคิดของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไปใช้ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการในลักษณะเช่นนี้ให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของประเทศ

2) ภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมให้พระสงฆ์กับชาวบ้านร่วมกันสร้างชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการในทุกภาคส่วนของประเทศ เพื่อมุ่งเน้นให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ตามแนวพระราชดำริว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) พระสงฆ์และชาวบ้านผู้มีความสนใจในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภูมิภาคต่างๆ ควรเดินทางไปดูตัวอย่างการจัดกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่สมบูรณ์แบบที่ 2 แห่ง คือ วัดไผ่ล้อมในจังหวัดตราด และวัดโพธิ์ทองในจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากสถานที่ทั้ง 2 แห่งนี้ ถือเป็นต้นแบบทางความคิดที่ดีที่สมควรนำมาเป็นแบบอย่าง ควรศึกษาข้อมูลการทำกิจกรรมให้ละเอียด ทั้งในส่วนของการทำบัญชีเงินออม ทำบัญชีเงินกู้ และทำบัญชีเงินสวัสดิการ

2) การบริหารจัดการเกี่ยวกับการเงินภายในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก จึงควรใช้การบริหารจัดการแบบเครือข่ายทั้งในระดับเขตและระดับจังหวัดมาช่วยในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพราะการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายจะสามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการเงินของแต่ละกลุ่มได้เป็นอย่างดี

References

- Narong Chokwattana. **Economic Community : An Alternative way to survive of Thai Society**. Bangkok : Amarin Printing and Publishing Public Company Limited, 2542.
- Aree CheuaMeuangPan. “Saving Groups : Financial Institution to develop the community”. **Maejo Vision**. 1 Vol. 2 August-September 2542.
- Panus Pradolchob, et al. “Project : The Development of Cooperative Process at Trat Province”. **Complete Research Report**. Final Report Supported by The Thailand Research Fund (TRF), 2549.
- Theerangkoon Warabamrungskul. “The Development a knowledge management model for Sasjha Sasomsup Group in Trat Province”. **A Thesis of The degree of Doctor of Philosophy**. Development Education : Silpakorn University, 2556.
- United Nations Development Program (UNDP). **Human Development Report 1994**. New York : Oxford University Press, 1994.
- Lakkhana Termsirikulchai. “Social Capital and Health Movement : A Case Study of Sasjha Sasomsup in Trad Province”. **A Thesis of The degree of Doctor of Philosophy**. Medical and Health Social Sciences : Mahidol University, 2005.

